

นิพนธ์ต้นฉบับ

การศึกษาองค์ความรู้ตำรับยาสมของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

**ฉลองรัฐ ทองกันทา¹ ชลชิต คำพันธ์^{1*} นิพนธ์ แก้วต่าย¹ ชวกร ขวัญทองห้าว¹
และ นิศารัตน์ ก้อนติะเสน¹**

¹ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก

*ผู้นิพนธ์ที่ให้การติดต่อ E-mail: chonlachida@gmail.com

Received date: November 21, 2024; Revised date: December 24, 2024; Accepted date: December 26, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาวิชัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ตำรับยาสมของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เกี่ยวกับหลักการใช้ยา กลไกการเกิดโรค หลักการรักษา และมีพระสงฆ์เป็นการสืบทอดองค์ความรู้ การเก็บรวบรวมองค์ความรู้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การจดบันทึก ผลการศึกษา พบว่า ชาติวัตถุใช้ในตำรับยา ได้แก่ โปแตสเซียมอะลัม, โปแตสเซียมไนเตรท, โซเดียมคลอไรด์ และคอปเปอร์ซัลเฟต ใช้ภายในร่างกาย ยาสมผสมน้ำ ใช้ภายนอกในร่างกาย ทาแผล ยาสมผสมน้ำส้ม มีผู้สืบทอด ดังนี้ 1. พระครูปลัด กิตติ ปาโล ชาติวัตถุใช้ในตำรับ ได้แก่ โปแตสเซียมอะลัม, โปแตสเซียมไนเตรท, โซเดียมคลอไรด์ และคอปเปอร์ซัลเฟต ใช้ภายในร่างกาย สูตรยาสมผสมน้ำ สูตรยาสมผสมน้ำหวาน สูตรยาสมผสมน้ำผึ้ง ใช้ภายนอกในร่างกาย ยาสมผสมน้ำส้ม 2. พระคำพา ฐานสโม สืบ ชาติวัตถุใช้ในตำรับ ได้แก่ โปแตสเซียมอะลัม, โปแตสเซียมไนเตรท, โซเดียมคลอไรด์ และคอปเปอร์ซัลเฟต ใช้ภายในร่างกาย ยาสมผสมน้ำ ยาสมผสมน้ำผึ้ง ใช้ภายนอกในร่างกาย ยาสมผสมน้ำส้ม 3. พระภัทรพล ปัญญาโล ชาติวัตถุใช้ในตำรับ ได้แก่ โปแตสเซียมอะลัม, โปแตสเซียมไนเตรท, โซเดียมคลอไรด์ และคอปเปอร์ซัลเฟต และอีกตำรับ ได้แก่ โปแตสเซียมอะลัม, โปแตสเซียมไนเตรท, โซเดียมคลอไรด์ และคอปเปอร์ซัลเฟต ชัลเฟอร์ และเรียวการ์ ใช้ภายในร่างกาย ยาสมผสมน้ำ ยาสมผสมน้ำผึ้ง ใช้ภายนอกในร่างกาย ยาสมผสมน้ำส้ม

คำสำคัญ: พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร, องค์ความรู้, ตำรับยาสม

The study knowledge ya-zom recipe of Phraacharnfun Acharo

Chalongrath Thongkantha¹, Chonlachid Khumpan^{1*}, Nipon Keawtai¹,
Chawakorn Kwanthonghaw¹, and Nisarat Kontasen¹

¹ Sirindhorn College of Public Health Phitsanulok

*Corresponding Author E-mail: chonlachida@hotmail.com

Abstract

This study of knowledge of the herbal medicine recipe of Phraajahnfan Acharo. The objective is to study of knowledge of the ya-zom recipe of Phra Ajahn Fan Acharo regarding the principles of drug use, disease mechanisms, treatment principles, and knowledge transfer. The inherited monks collected the knowledge. The methods used were in-depth interviews, structured and unstructured, participatory and non-participatory observation, and note-taking. The study results found that the ya-zom recipe of Phra Ajahn Fan Acharo contains the following elements: Potassium alum, Potassium nitrate, Sodium chloride and Copper (II) sulfate. There are formulas for internal use. ya-zom recipe mixed with water is used externally. Strong ya-zom recipe are used to apply to external wounds. There are successors as follows: 1. Phrakhrupalat Ekkasit Kittipalo inherited 1 recipe. The ingredients in the recipe include Potassium alum, Potassium nitrate, Sodium chloride and Copper (II) sulfate. The ya-zom recipe are used internally. ya-zom recipe mixed with water, ya-zom recipe mixed with concentrated syrup, ya-zom recipe mixed with honey, external use, spray formula, concentrated formula. 2. Phra Khampha Thansamo inherited 1 recipe. The ingredients in the formula include Potassium alum, Potassium nitrate, Sodium chloride and Copper (II) sulfate. There are formulas for internal use: alum mixed with water, alum mixed with honey, and external use: a concentrated formula. 3. Phra Phatthaphon Panyawalo inherited 2 recipes. The ingredients in the recipe include Potassium alum, Potassium nitrate, Sodium chloride and Copper (II) sulfate. and another recipe are the Potassium alum, Potassium nitrate, Sodium chloride, Copper (II) sulfate. yellow sulfur and red sulfur. There are formulas for internal use: alum mixed with water, alum mixed with honey, and alum for external use: alum in a concentrated formula.

Keywords: Phraacharnfun Acharo, Knowledge, Ya-zom recipe

บทนำ

การแพทย์แผนไทยนับว่าเป็นภูมิปัญญาของชาติ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาแต่โบราณ ควบคู่มา กับสังคมไทย เป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือก พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อแก้ปัญหา สุขภาพให้สมดุลกับบุคคล สังคม และสภาพแวดล้อม และมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญา สามารถสะท้อนความสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ คือ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ 2) ความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับสังคมหรือชุมชน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติความเชื่อในอำนาจเหนือ ธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ หรือการเคารพธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากการมีการ บวงสรวงเทพ เทวดา เจ้าป่า เจ้าเขา แม่ธรณี เป็นต้น ต่อมามีการลองผิดลองถูก จดจำสมุนไพร เกิดเป็นการแพทย์ พื้นบ้าน อันเป็นการแพทย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ทดสอบเรื่องสรรพคุณสมุนไพร ทั้งจากพิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิม ผสมผสานกับการแพทย์ประสพการณ์ จึงเกิดระบบการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทยก็ได้รับอิทธิพลจาก ภายนอก ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของขอม อินเดีย และจีน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและผสมผสานให้สอดคล้องกับวิถี ชีวิตสังคมและวัฒนธรรมไทย⁽¹⁾

ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสุขภาพ ถือเป็นวัฒนธรรมในการดูแลสุขภาพและรักษาอาการเจ็บป่วยอย่างหนึ่ง ซึ่ง สืบทอดผ่านรุ่นสู่รุ่นบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติสามารถยืดโยงถึงหลัก แนวคิดของคนในอดีตกับปัจจุบัน เข้าถึงได้ง่าย มีความหลากหลายไปตามชาติพันธุ์และวัฒนธรรม เน้นการพึ่งพา ตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพัฒนาต่อยอดและประยุกต์ใช้กับสังคมปัจจุบัน ถือเป็น ทรัพย์สินทางปัญญาที่ควรค่าแก่การปกป้องดูแล อนุรักษ์และพัฒนาต่อไป⁽²⁾

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร นอกจากจะเป็นที่เลื่องลือในด้านคุณธรรม ยังได้ชื่อว่ามีารักษาโรคที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่ หลายขนาน และมีผู้คนไปขอยาของท่านอยู่เสมอ อาทิเช่น ยาแก้ท้องขึ้นมาก ยาแก้สะอึก ยาแก้ไข้ ยาแก้ไอ ยาแก้ วัณโรค และมียาอีกหนึ่งขนานที่พระอัฐงค์กรรมฐานรุ่นเก๋ารู้จักกันดีที่จะนำมาเสนอในงานวิจัยครั้งนี้คือ ยาสาม เป็น ยาที่แก้โรคได้หลายอย่างจะเรียกว่า ยาครอบจักรวาล อาทิเช่น โรคผี โรคไล่ไส้ออกเสบ โรคกระเพาะ โรคจิตสติดวง ทวารหนัก งามั่วดี กลาก กลื่น แมลงสัตว์กัดต่อย แผลสด เช่น มีดบาด รำมะนาด โรคเหงือก โรคเรื้อน ใช้ได้ทั้ง ภายนอกและภายใน วิธีการปรุงยามีหลายขั้นตอน ใช้เวลานาน และบางครั้งอาจจะมีอุปสรรคบ้าง⁽³⁾

การใช้ยาสมุนไพรเป็นวิธีการหนึ่งในการดูแลสุขภาพสมัยพุทธกาลของพระสงฆ์ เพื่อใช้ในการบำบัดรักษา อาการของโรคต่าง ๆ ทั้งโรคทางกายและโรคทางใจ ที่มีสมุฏฐานของการเจ็บป่วยเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น มีความ บกพร่องไม่สมดุลของธาตุ 4 การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ช่วงอายุ อาหาร กรรม รวมถึงสาเหตุจากสภาพจิตใจ เป็น ต้น สมุนไพรที่ใช้เป็นยา ได้แก่ รากไม้ น้ำผาด ยางไม้ ใบไม้ผลไม้มะเกลือ แร่ธาตุต่าง ๆ และเภสัชที่ได้จากสัตว์ วิธีการ รักษาโรคทางกาย จะรักษาตามกลุ่มอาการที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นโรคภายนอกร่างกายและโรคภายในร่างกาย ส่วนวิธีการ รักษาโรคทางใจ รักษาด้วยการใช้เภสัชยาสมุนไพรร่วมกับการใช้ธรรมโอสถควบคู่กันไป เช่น การพิจารณาโพชฌงค์ 7 สติปัฏฐาน 4 และขันธ 5 เพราะชีวิตมนุษย์นั้นประกอบด้วยกายกับจิต เมื่อกายป่วยย่อมส่งผลถึงสภาพจิตใจตาม ไปด้วย⁽⁴⁾

คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาของพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความรู้ทางแพทย์แผนไทยการรักษา โดยใช้วิธีทางพุทธศาสตร์ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ จึงสนใจศึกษาภูมิปัญญา องค์ความรู้ยาสามของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ท่านเป็นพระป่าฝ่ายวิปัสสนา ในปัจจุบันยังมีพระป่าฝ่ายวิปัสสนาผู้ที่ได้สืบทอดกระบวนการที่ใช้ยาสามรักษา โรคที่น่าสนใจ ตำรับยาสาม ได้แก่ โพลแทสเซียมอะลัม (สารส้ม), โพลแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี) ซัลเฟอร์ (กำมะถันเหลือง) และเรียวลาร์ (กำมะถันแดง) เป็นต้น เนื่องจากโพลแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว) มีอันตรายไม่สูงนัก ถ้าใช้ในปริมาณที่กำหนด จะไม่เกิดอันตรายใด ๆ แต่ ถ้ากินเข้าไปมาก ๆ อาจทำให้เกิดอาการท้องร่วงรุนแรงได้ สำหรับโพลแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว) นั้น จะมี อันตรายรุนแรงกว่า ถ้ารับประทานเข้าไปมาก ๆ อาจเกิดอาการตัวเขียว หายใจไม่ออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก ๆ จะ ยิ่งไวต่อสารเคมี ชนิดนี้มากกว่าผู้ใหญ่ อันตรายของสารทั้ง 2 ชนิดนี้ไม่รุนแรงมากนัก ถ้าได้รับเข้าไปไม่มากจนเกินไป การจะเกิดอาการได้ต้องกินเข้าไปจำนวนมาก และขนาดที่จะทำให้เป็นอันตรายถึงตายได้มีขนาดสูงพอควร จึงนับว่า

มีอันตรายไม่รุนแรง และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี) มีอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจ เมื่อสูดดมเข้าไปหายใจลำบาก ขาดออกซิเจน เมื่อสัมผัสทางผิวหนัง ทำให้แสบผิวหนัง เมื่อรับประทานเข้าไป ส่งผลให้ตาบอดได้^(12,13) ดังนั้น จึงต้องมีการฆ่าฤทธิ์ตัวยาก่อนนำไปใช้ เพื่อที่จะได้นำมาจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบนำเอาองค์ความรู้มาเป็นฐานข้อมูลการพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ซึ่งยังมีพระสงฆ์ที่มีความรู้ด้านการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรค มีให้องค์ความรู้สูญหายไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ความรู้ ตำรับยาสมพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เกี่ยวกับหลักการใช้ยา หลักการรักษา และการสืบทอดองค์ความรู้

ระเบียบวิธีศึกษา

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการ ทำแบบสัมภาษณ์ การสังเกต การตอบแบบสอบถาม บันทึกภาพนิ่ง บันทึกภาพเคลื่อนไหว ผลการศึกษานำเสนอในรูปแบบบรรยาย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พระสงฆ์ผู้สืบทอดตำรับยาสม จำนวน 3 รูป ทำการศึกษาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) 1) เป็นพระสงฆ์มีใบสุทธิ/การศึกษา/วุฒิการศึกษาของภิกษุสงฆ์ 2) ได้รับการถ่ายทอดตำรับยาจากพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร โดยตรง/พระลูกศิษย์/อื่น ๆ 3) มีลูกศิษย์ผู้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากท่าน 4) ปัจจุบันท่านมีการรักษาโรค โดยใช้ยาสม เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) 1) ไม่ได้เป็นพระสงฆ์มีใบสุทธิ/การศึกษา/วุฒิการศึกษาของภิกษุสงฆ์ 2) ไม่เคยได้รับการถ่ายทอดตำรับยาจากพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร โดยตรง/พระลูกศิษย์/อื่น ๆ 3) ไม่มีลูกศิษย์ผู้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากท่าน 4) ปัจจุบันท่าน ไม่มีการรักษาโรค โดยใช้ยาสม

3. จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการยื่นโครงการวิจัยเสนอต่อ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก ผลพิจารณา ผ่านการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เป็นไปตามเกณฑ์และวิธีปฏิบัติทางการวิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2567 การรับรองนี้มีผลถึงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2569 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ SCPHPL 2/2567.2.12 วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก

4. การพิทักษ์สิทธิ์อาสาสมัคร

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ วิธีการและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย จากนั้นขอความร่วมมืออาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจ โดยมีการลงชื่อเป็นหลักฐานในใบยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย และมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตามความเหมาะสมหรือเมื่อต้องการถอนตัว ข้อมูลของอาสาสมัครจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและใช้ข้อมูลเฉพาะการศึกษานี้เท่านั้น การนำเสนอข้อมูลจะนำเสนอโดยภาพรวม ซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากอาสาสมัคร การเข้าร่วมโครงการวิจัยให้อาสาสมัครลงนามในเอกสารยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยออกแบบเอง ส่วนที่ 1 ชีวิตประวัติ ประกอบด้วย ประวัติส่วนตัว ฉายาทางธรรม ชื่อ-นามสกุล วันเดือนปีเกิด ที่อยู่ปัจจุบัน เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ ใบสุทธิ/การศึกษา/วุฒิการศึกษาของภิกษุสงฆ์ ส่วนที่ 2 ประวัติการเป็นหมอ ประกอบด้วย ระยะเวลาในการเป็นหมอ ได้รับการถ่ายทอดตำรับยาจากพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร โดยตรง/พระลูกศิษย์/อื่น ๆ กระบวนการสืบทอดความรู้ ความเชี่ยวชาญ การถ่ายทอดความรู้ ปัจจุบันท่านมีจำนวนผู้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากท่านแล้ว วิธีการถ่ายทอดวิชา

ความรู้ยาสมุนไพรที่ให้การรักษาย่อยโดยใช้ยาสมุนไพรที่กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบได้เอง ข้อมูลประสบการณ์ของผู้สืบทอดองค์ความรู้ตำรับยาสมุนไพรของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร และแบบบันทึกการสังเกต ที่ผู้วิจัยออกแบบเอง ประกอบไปด้วยหลักการใช้ยาสมุนไพร รูปแบบยาสมุนไพรที่ใช้รักษา ปริมาณของสมุนไพรที่ใช้ในตำรับยาสมุนไพร โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามการวิจัย จำนวน 3 ท่าน ดังนี้ 1. ตำแหน่ง แพทย์แผนไทย ปฏิบัติงานภาควิชาการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก 2. ตำแหน่ง แพทย์แผนไทยปฏิบัติการ ปฏิบัติงานภาควิชาการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก 3. ตำแหน่ง เกษตรกรชำนาญการพิเศษ ปฏิบัติงานภาควิชาการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งการดัดแปลงเครื่องมือมาจากอ้างอิงงานวิจัยของ ชลวิทย์ สิงห์กุล และคณะ ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านการนวดชนิดเส้น : กรณีศึกษา นายบุรี แก้วคำ อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ⁽⁵⁾

5.2 กล้องบันทึกภาพ

5.3 อุปกรณ์บันทึกเสียง

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลเป็นข้อมูลปฐมภูมิ หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม หรือบันทึกจากแหล่งข้อมูลโดยตรงด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น จากการสอบถาม การสัมภาษณ์การสำรวจการจดบันทึก เป็นต้น ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์จากอาสาสมัครโดยตรงหรือการสังเกตการณ์ และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมีโครงสร้าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้ คณะผู้วิจัยเลือกประเภทงานวิจัยที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาองค์ความรู้ยาสมุนไพรของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร คณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเบื้องต้น พบว่า มีพระสงฆ์ผู้สืบทอดตำรับยาสมุนไพร จำนวน 3 รูป ที่การศึกษาองค์ความรู้ยาสมุนไพรของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร คณะผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ข้างต้น จึงได้ผู้ผ่านการคัดเลือก คือ 1. พระครูปลัด กิตติ ปาโล 2. พระคำพา ฐานสโม 3. พระภัทรพล ปัญญาโล ออกแบบเครื่องมือ โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามหรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา ข้อคำถามมีค่า IOC : Index of item objective congruence เท่ากับ 1.00 มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้ ซึ่งเป็นค่า IOC : Index of item objective congruence ของเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกต ที่ผู้วิจัยออกแบบเอง และระยะเวลาในการศึกษา เมื่อเริ่มเก็บข้อมูล ดังนี้ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลช่วงเวลา 09.00 – 16.00 น. จำนวน 3 ครั้ง ระยะเวลาในแต่ละครั้ง 6 ชั่วโมง ซึ่งในแต่ละครั้งจะติดต่อประสานงานล่วงหน้า ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ และบันทึกจากการสังเกตการณ์ หมายถึงเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตการณ์ พระครูปลัด กิตติ ปาโล พระคำพา ฐานสโม และพระภัทรพล ปัญญาโล ทำการรักษาผู้ป่วย แล้วบันทึกข้อมูล คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์สอบถามความรู้จาก พระสงฆ์ผู้สืบทอดตำรับยาสมุนไพร จำนวน 3 รูป ดังกล่าว ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยผู้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คือ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 ตำบลบางเมืองใหม่ อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรปราการ ผู้ใหญ่บ้านหัวทราย ตำบลกอนนong อำเภอบำบ่ง จังหวัดหนองคาย และผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 13 บ้านโคกพัฒนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร เพื่อให้ได้ข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เป็นระบบ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมด ส่งให้ผู้ตรวจแบบสอบถามมาช่วยตรวจสอบในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป การจดบันทึกข้อมูลภาคสนามใช้การบันทึกข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ ให้ได้รายละเอียดข้อมูลประเด็นที่ศึกษา จัดหมวดหมู่ข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้อาจจัดระบบ โดยจำแนกและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษาและวิเคราะห์ผลการศึกษาด้วยหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ชีวประวัติ หลักการใช้ยา หลักการรักษา และการสืบทอดตำรับยาสมุนไพรหรือกระบวนการในการสืบทอดความรู้ ธาตุวัตถุที่ใช้ทำยาสมุนไพร ขั้นตอนการปรุงยาสมุนไพรและวิธีการใช้ สูตรยาสมุนไพรใช้ในร่างกาย สูตรยาสมุนไพรใช้ภายนอกในร่างกาย และสูตรตำรับยาสมุนไพรในการรักษาโรคของพระสงฆ์ผู้สืบทอด แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) สรุปผล และเขียนรายงานการวิจัย ต่อไป

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา รายละเอียดดังนี้

1. ชีวิตประวัติภูมิหลังของพระครูปลัด กิตติ ปาโล

ชื่อ – สกุล คือ นายเอกสิทธิ์ เกิดทรัพย์ไพศาล ฉายาทางธรรม พระครูปลัด กิตติ ปาโล เกิดวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2517 อายุ 50 ปี บิดาชื่อ นายวิชาล เกิดทรัพย์ไพศาล มารดาชื่อ นางสาวตา เกิดทรัพย์ไพศาล โดยมีพี่น้องทั้งหมด 3 คน ท่านเป็นบุตรคนที่ 1

จบการศึกษาปริญญาโท สาขาศาสนาและปรัชญา และปริญญาโทสาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดปราจีนบุรี ก่อนอุปสมบทประกอบอาชีพ แมสเซ็นเจอร์ บริการส่งสินค้า ที่จังหวัดปราจีนบุรี

พระครูปลัด กิตติ ปาโล เป็นผู้สืบทอดตำรับยาสมของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร จากครูบาอาจารย์ วัดสุทธาราม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จากพระลูกศิษย์รุ่นต่อรุ่นของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร แสดงดังภาพที่ 1

หลักการรักษา มีการวินิจฉัยโรคจากการสอบถามจากอาการการสังเกต และการคลำ ก่อนจะปรุงยารักษาผู้ป่วย การกลั่นยาสมจะฆ่าฤทธิ์และทำความสะอาดด้วยได้ และมีวิธีการเฉพาะในการก่อนที่นำมาปรุงยาสม

ได้รับการสืบทอดตำรับยาสมของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร จากครูบาอาจารย์ วัดสุทธาราม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จากพระลูกศิษย์รุ่นต่อรุ่นของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ท่านได้ศึกษาและใช้ตำรับยาสมนี้ด้วยตนเอง เมื่อ 20 ปีก่อนมารดาของพระครูปลัดป่วยด้วยโรคมะเร็งเต้านม ระยะที่ 2 ท่านจึงได้ใช้ยาสมนี้รักษาอาการของโรคมะเร็งเต้านม โดยการผสมยาสมกับน้ำ ยาสม 5 มิลลิตร ต่อน้ำ 1,500 มิลลิตร ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิตร (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือเศษ 1/4 แก้วน้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว ใช้ระยะเวลาในการรักษา 6 เดือน อาการของมารดาดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจนหายขาด

พิธีหรือกระบวนการในการสืบทอดความรู้ ท่านได้เรียนรู้ตำรับยาสมจากวัดสุทธาราม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีตัวยาที่ใช้สืบทอดกันมาจากครูบาอาจารย์เป็นตัวยาเฉพาะ ตำรับยาสมสามารถเปิดเผยให้ประชาชนทั่วไปเรียนรู้ได้ แต่ไม่เป็นที่นิยมมากนักเพราะท่านให้ช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์ เพราะท่านไม่ทำในเชิงพาณิชย์ไม่มีการจำหน่ายทั่วไป ซึ่งในรูปแบบวิธีการกลั่นยาสมของท่านจะไม่มีการกำหนดวัน ทำเมื่อสะดวก ก่อนเริ่มกลั่นยาสม (วิธีการกลั่นยาสม คือ นำตัวยาลงไป ไม่ต้องผสมน้ำ ใช้กลั่นแห้ง มีภาชนะรองรับน้ำยา โดยใช้หลอดแก้วเป็นท่อต่อระหว่างปากไหทั้งสอง ปิดปากไหทั้งสองด้วยดินเหนียวให้แน่นสนิท ใช้ผ้าห่อพันที่หลอดแก้ว เอน้ำเย็นรดผ้าที่พันหลอดแก้วให้เย็นอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ไอลากลายเป็นหยดน้ำ) มีการจัดรูปประสิทธิ์ถึงบอกกล่าวพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ทำการตั้งจิตอธิฐาน ตั้งนะโม 3 จบ

ธาตุวัตถุที่ใช้ทำยาสมมีตัวยาประกอบไปด้วย ธาตุวัตถุ 4 อย่าง ได้แก่ โปแทสเซียมอะลัม (สารส้ม), โปแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี)

ขั้นตอนการปรุงยาสมและวิธีการใช้ ท่านใช้เกลือสินเธาว์ สารส้ม ดินประสิว จุนสี 4 อย่างนี้ อย่างละ 1 กิโลกรัม การต้มกลั่นต้องใช้ภาชนะที่ทนต่อความร้อน ห้ามเอาภาชนะที่เป็นโลหะ “สมัยก่อนจะใช้ไหกระเทียมสมัยเก่าที่มาจากเมืองจีน หม้อดินใช้ไม่ได้ ในปัจจุบันจะใช้ไหดินเผาเคลือบ” เมื่อได้ภาชนะที่จะกลั่นมาแล้ว เอาตัวยาทั้งสี่อย่างบรรจุลงไป ไม่ต้องผสมน้ำ ใช้กลั่นแห้ง ๆ ตามสภาพของตัวยา ใช้ไหกระเทียมอีกลูกหนึ่งมาเป็นภาชนะรองรับน้ำยา ใช้หลอดแก้วใสเป็นท่อต่อ ระหว่างปากไหทั้งสอง ปิดปากไหทั้งสองด้วยดินเหนียวที่นวดไว้อย่างดี ให้แน่นสนิท ใช้ผ้าห่อพันที่หลอดแก้ว การกลั่นต้องรักษาระดับไฟ ในระยะแรกต้องไม่แรงเกินไป ค่อย ๆ เร่งไฟให้ร้อนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ ถ้าเร่งไฟให้ร้อนมากเกินไปอาจทำให้ระเบิดได้ แล้วเอาน้ำเย็นรดผ้าที่พันหลอดแก้วให้เย็นอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ไอลากลายเป็นหยดน้ำ และช่วยดูดไอน้ำจากไหที่กลั่นด้วยการกลั่น ยาสมนี้ถ้าตัวยามากต้องใช้เวลานานกว่ายาจะ จืด ต้องเสียเวลาทั้งวันหรือทั้งวันทั้งคืน ถ้าจะดูว่า ยาจืดหมดหรือยัง ให้สังเกตที่หลอดแก้วในตอนแรก จะมีควันออกมาเป็นสีขาว ๆ เมื่อตัวยาถูกความร้อนจัดเข้าจะละลายแล้วเดือดเต็มที่ควันในหลอดแก้วจะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ๆ ถ้าเร่งไฟร้อนจัดเกินไป ไฟจะเป็นสีเหลืองแก่และแดง ถ้าควันในหลอดแก้วออกเป็นสีแดงเข้ม

มากเกินไปให้ผ่อนไฟลงหน่อย ถ้าปล่อยนานจะเผาไหม้หมดก่อนและได้น้ำยาน้อย “ในขณะที่กำลังกลั่นยานั้นจะต้องร่อนน้ำหลอดแก้วที่ห่อผ้าให้เย็นตลอดเวลา เมื่อตัวยาหมด ควันหลอดแก้วจะกลับขาวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อตัวยาหมดแล้วให้ถอยไฟออกทิ้งไว้ก่อนประมาณสักชั่วโมงหรือกว่านั้นก็ได้ เพื่อให้ความร้อนลดลง แล้วจึงค่อย ๆ แกะดินเหนียวที่หุ้มปากไหออก ที่ด้านไหนก็ได้แล้วแต่สะดวก” ยกให้รอนรับน้ำยาออกตั้งไว้จะได้เป็นยาส้ม (ยาส้มผสมน้ำส้ม) แล้วหาขวดมีฝาถูกเป็นแก้วมาบรรจุตัวยาในขวดแก้วเก็บไว้ต่อไป ในรูปแบบวิธีการกลั่นยาส้มของพระท่านจะไม่มีการกำหนดวัน ทำเมื่อสะดวก สูตรการใช้ยาส้ม นิยมใช้รักษาโรค ดังนี้

สูตรยาส้มใช้ภายในร่างกาย 1. สูตรยาส้มผสมน้ำ ยาส้ม 5 มิลลิตร ต่อน้ำ 1,500 มิลลิตร ปริมาณที่ดื่ม 45 มิลลิตร (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือเศษ 1/4 แก้วน้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว 2. สูตรยาส้มผสมน้ำหวานเข้มข้น ยาส้ม 5 มิลลิตร ต่อน้ำ 1,300 มิลลิตร น้ำหวานเข้มข้น 200 มิลลิตร ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิตร (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือเศษ 1/4 แก้วน้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว 3. สูตรยาส้มผสมน้ำผึ้ง ยาส้ม 10 มิลลิตร ต่อน้ำโซดา 2 ขวด (60 มิลลิตร) ผสมน้ำผึ้ง 300 - 500 มิลลิตร ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิตร (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือเศษ 1/4 แก้วน้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว

สูตรยาส้มใช้ภายนอกในร่างกาย 1. สูตรพ่น และทายาส้ม 10 มิลลิตร 2 ต่อน้ำ 100 - 200 มิลลิตร ใช้ฉีดพ่นทา โรคผิวหนัง 2. สูตรยาส้มผสมน้ำส้ม ให้เอาสาลิขยาส้มทารอบ ๆ หัวฝี วันละ 3 ครั้ง แรก ๆ จะมีอาการแสบมากในช่วงแรก ครั้งต่อไปอาการแสบจะทุเลาลง หัวฝีจะหายภายใน 7 วัน ถ้าหัวหลุดแล้วให้ผสมยาส้มกับน้ำ ยาส้ม 10 มิลลิตร ต่อน้ำ 100-200 มิลลิตร ทารักษาแผลอีก 3 วัน จะหายปกติ

การเก็บรักษา ตัวยาส้มเป็นกรด ไม่ควรบรรจุในภาชนะที่เป็นโลหะต่าง ๆ เช่น สังกะสี หรือดีบุก ถ้าใช้ยาส้มอาการจะบรรเทาลง ภายใน 5 - 10 นาที ต้องใช้ภาชนะที่เป็นแก้ว เพราะยาอาจกัดกร่อนภาชนะผู้ใช้ได้ (การกลั่นยาส้มจะฆ่าฤทธิ์และทำความสะอาดตัวยาได้ และมีวิธีการเฉพาะในการก่อนที่นำมาปรุงยาส้ม)

ข้อควรระวัง ถ้ายาส้มหยดถูกเสื้อผ้าให้รีบเอาไปซักน้ำโดยเร็ว มิฉะนั้นผ้าจะขาด การใช้ยาส้มรักษาโรคภายในนั้นห้ามใช้ตัวยาล้วน ๆ นอกจากใช้รักษาแผลและแก้พิษร้ายต่าง ๆ ตามธรรมดาต้องเจือน้ำหลายเท่า เวลามีคนมาขอท่านพระอาจารย์มักจะให้ยาที่เจือจางไว้ก่อนแล้ว ไม่ใช้ให้ตัวยาล้วน ๆ เพราะเกรงว่าเอาไปใช้ไม่ถูกจะเกิดอันตรายขึ้น โดยเฉพาะการใช้ในโรคตาต้องเจือน้ำให้อ่อนที่สุด เพียงมีรสเปรี้ยวนิดหน่อยเท่านั้น

โรคที่รักษาโดยใช้ตัวยาส้ม รายละเอียดดังนี้

โรคกระเร่ง สูตรการใช้ยาส้ม คือ 1. สูตรยาส้มผสมน้ำ ยาส้ม 5 มิลลิตร ต่อน้ำ 1,500 มิลลิตร ปริมาณที่ดื่ม 45 มิลลิตร (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือเศษ 1/4 แก้วน้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว 2. สูตรยาส้มผสมน้ำหวานเข้มข้น ยาส้ม 5 มิลลิตร ต่อน้ำ 1,300 มิลลิตร น้ำหวานเข้มข้น 200 มิลลิตร ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิตร (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือเศษ 1/4 แก้วน้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว 3. สูตรยาส้มผสมน้ำผึ้ง ยาส้ม 10 มิลลิตร ต่อน้ำโซดา 2 ขวด (60 มิลลิตร) ผสมน้ำผึ้ง 300 - 500 มิลลิตร ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิตร (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือเศษ 1/4 แก้วน้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว

โรคกระเร่งดับ สูตรการใช้ยาส้ม ได้แก่ ยาส้มผสมน้ำหวานเข้มข้น ยาส้ม 5 มิลลิตร ต่อน้ำ 1,300 มิลลิตร น้ำหวานเข้มข้น 200 มิลลิตร ปริมาณที่ดื่ม 45 มิลลิตร (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือเศษ 1/4 แก้วน้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาส้ม ห้ามรับประทานอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ทุกชนิด ได้แก่ นม ชุปไก่สัท นมถั่วเหลือง มะพร้าว สับปะรด แครอท แตงกวา ของดองทุกชนิด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

โรคกระเร่งไล่ ยาส้มผสมน้ำผึ้ง ยาส้ม 10 มิลลิตร ต่อน้ำโซดา 2 ขวด (60 มิลลิตร) ผสมน้ำผึ้ง 300 - 500 มิลลิตร ปริมาณที่ดื่ม 45 มิลลิตร (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือเศษ 1/4 แก้วน้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาส้ม ห้ามรับประทานอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ทุกชนิด ได้แก่ นม ชุปไก่สัท นมถั่วเหลือง มะพร้าว สับปะรด แครอท แตงกวา ของดองทุกชนิด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

โรคมะเร็งปากมดลูก สูตรการใช้ยาต้ม ได้แก่ ยาต้มผสมน้ำ ยาต้ม 5 มิลลิกรัม หรือ 1 ช้อนกาแฟและอีก 1/4 ช้อนกาแฟ ต่อน้ำ 1,500 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว ดื่มนอน 1 แก้ว สูตรยาต้มผสมน้ำหวานเข้มข้น ยาต้ม 5 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1,300 มิลลิกรัม น้ำหวานเข้มข้น 200 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว ดื่มนอน 1 แก้ว ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาต้ม ห้ามรับประทานอาหารแสลง ได้แก่ เนื้อสัตว์ทุกชนิด นม แบรินด นมถั่วเหลือง มะพร้าว สับปะรด แครอท แตงกวา ของดองทุกชนิด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

โรคมะเร็งเต้านม สูตรการใช้ยาต้ม ได้แก่ ยาต้มผสมน้ำ ยาต้ม 5 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1,500 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่ม 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาต้ม ห้ามรับประทานอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ทุกชนิด ได้แก่ นม ชุปไก่สกัด นมถั่วเหลือง มะพร้าว สับปะรด แครอท แตงกวา ของดองทุกชนิด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

โรคไทรอยด์ สูตรการใช้ยาต้ม ได้แก่ 1. สูตรยาต้มผสมน้ำ ยาต้ม 5 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1,500 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่ม 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว 2. สูตรยาต้มผสมน้ำหวานเข้มข้น ยาต้ม 5 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1,300 มิลลิกรัม น้ำหวานเข้มข้น 200 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว 3. สูตรยาต้มผสมน้ำผึ้ง ยาต้ม 10 มิลลิกรัม ต่อน้ำโซดา 2 ขวด (60 มิลลิกรัม) ผสมน้ำผึ้ง 300 - 500 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ก่อนนอน 1 แก้ว สูตรยาต้มผสมน้ำหวานเข้มข้น ยาต้ม 5 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1,300 มิลลิกรัม น้ำหวานเข้มข้น 200 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว สูตรยาต้มผสมน้ำผึ้ง ยาต้ม 10 ซีซี ต่อน้ำโซดา 2 ขวด (60 มิลลิกรัม) ผสมน้ำผึ้ง 300 - 500 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว ก่อนนอน 1 แก้ว ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาต้ม ห้ามรับประทานแสลง ได้แก่ อาหารทะเล เนื้อสัตว์ ไข่ ปลาร้า ของดองทุกชนิด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

โรคเบาหวานชนิดที่ต้องพึ่งอินซูลิน ได้แก่ ยาต้มผสมน้ำหวานเข้มข้น ยาต้ม 5 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1,300 มิลลิกรัม น้ำหวานเข้มข้น 200 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่ม 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว สูตรยาต้มผสมน้ำผึ้ง ยาต้ม 10 มิลลิกรัม ต่อน้ำโซดา 2 ขวด (60 มิลลิกรัม) ผสมน้ำผึ้ง 300 - 500 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่มคือ 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว ก่อนนอน 1 แก้ว

โรคเบาหวานที่ไม่ต้องพึ่งอินซูลิน ได้แก่ ยาต้มผสมน้ำ ยาต้ม 5 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1,500 มิลลิกรัม ปริมาณที่ดื่ม 45 มิลลิกรัม (1 แก้วกึ่งเหล้าขาว) หรือ 1/4 แก้ว น้ำปกติ ดื่มเวลาเช้า 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ดื่มนอน 1 แก้ว ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาต้ม ห้ามรับประทานอาหารแสลง เช่น มันหมู ของดองทุกชนิด ของทอดทุกชนิด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

โรคฝี สูตรยาต้มที่ใช้ยาต้มรักษาโรคฝี สูตรเข็มด้วยยาทั้ง 4 อย่าง ได้แก่ สารส้ม ดินประสิว เกลือสินเธาว์ จุนสี ที่ผ่านการกลั่นโดยไม่ต้องผสมน้ำจะได้เป็นสูตรเข็ม สูตรเข็ม ให้เอาสารสี่ชัวยาส้มไม่ต้องผสมน้ำทารอบ ๆ หัวฝี วันละ 3 ครั้ง แรก ๆ จะมีอาการแสบมากในช่วงแรก ครั้งต่อไปอาการแสบจะทุเลาลง หัวฝีจะหาย ภายใน 7 วัน ถ้าหัวหลุดแล้วให้ผสมยาต้มกับน้ำ ยาต้ม 10 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 100 - 200 มิลลิกรัม ทารักษาแผลอีก 3 วัน จะหายปกติ ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาต้ม ห้ามรับประทานอาหารแสลง เช่น ข้าวเหนียว หน่อไม้ เครื่องในสัตว์ งาดำ กาแฟ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาหารกระป๋อง ของหมัก ของดอง ปลาร้า เป็นต้น

แผลผื่นคัน ผื่นแพ้ สูตรยาต้มที่ใช้ยาต้มรักษาแผลผื่นคัน ได้แก่ สูตรพ่น ด้วยยาทั้ง 4 อย่าง ได้แก่ สารส้ม ดินประสิว เกลือสินเธาว์ จุนสี ที่ผ่านการกลั่นโดยผสมน้ำแล้วนำมาผสม สูตรพ่น ทายาส้ม 10 ซีซี ต่อน้ำ 100 - 200

มิลลิลิตร ใช้ฉีดพ่นทาโรคผิวหนัง ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาส้ม ห้ามกินอาหารทะเล เนื้อสัตว์ ไข่ ปลาร้า ของดองทุกชนิด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

ระดับอายุกลุ่มคนที่ใช้ตำรับยาส้มในการรักษาโรค ในระดับช่วงอายุ 40 - 60 ปีขึ้นไป โดยทั่วไปจะมาขอยา กับพระท่านใช้รักษาโรคภายใน ได้แก่ โรคมะเร็ง โรคมะเร็งตับ โรคมะเร็งลำไส้ โรคมะเร็งปอดหลอด โรคมะเร็งเต้านม โรคเบาหวาน โรคไทรอยด์ และยาใช้รักษาโรคนอก โรคฝี แผลเน่าเปื่อย แผลผื่นคัน

พระครูปลัด กิตติ ปาโล ไม่มีใบประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย หรือขึ้นทะเบียนเป็นหมอพื้นบ้าน ดังนั้น การจ่ายยาส้มเป็นไปตาม พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ตามมาตรา 31 (2) ว่าการช่วยเหลือแก่ผู้ป่วยตามหน้าที่ตามหลักมนุษยธรรมหรือตาม ธรรมจรรยา โดยมีได้รับประโยชน์ตอบแทน เพื่อให้การ ใช้ยาส้มรักษาผู้ป่วยเป็นไปตาม พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย

2. ชีวิตประวัติภูมิหลังของพระคำผา ฐานสโม

ชื่อ - สกุล คือ นายคำผา ศรีพินิจ ฉายาทาทางธรรม พระคำผา ฐานสโม เกิดวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2483 อายุ 83 ปี บิดาชื่อ นายแก้ว ศรีพินิจ มารดาชื่อ นางศรีศรีพินิจ โดยมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ท่านเป็นบุตรคนที่ 2

จบการศึกษาประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านหัวทราย ก่อนอุปสมบทประกอบอาชีพช่างเครื่องยนต์ที่ต่างประเทศ

พระคำผา ฐานสโม เป็นผู้สืบทอดตำรับยาส้มของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร จากการไปอุปัชฌ์ที่วัด อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา แสดงดังภาพที่ 2

หลักการรักษา มีการวินิจฉัยโรคจากการสอบถามจากอาการอาการสังเกต และการคลำ ก่อนจะปรุงยารักษาผู้ป่วย การกลั่นยาส้มจะฆ่าฤทธิ์และทำความสะอาดด้วยได้ และมีวิธีการเฉพาะในการก่อนที่นำมาปรุงยาส้ม

ได้รับการสืบทอดตำรับยาส้มของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ในปี พ.ศ. 2555 จากการไปอุปัชฌ์ที่วัด อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา พระคำผาท่านได้อาพาเป็นโรคกระเพาะอาหาร มีพระด้วยกันได้ลองเอายาส้ม ให้พระคำผาท่านได้ลองฉันเพื่อรักษาอาการ พระท่านได้ฉันยาส้มทำให้อาการของโรคกระเพาะอาหารนั้นดีขึ้น ท่านได้จดจำชื่อตัวยาง่ายๆอย่างสารส้ม ดินประสิว เกลือสินเธาว์ จุนสี ในตำรับยาส้มแล้วนำมาศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวท่านเองในภายหลัง ได้มีการเพิ่มเติมกระบวนการในขั้นตอนตำรับยาส้ม ให้มีความพิถีพิถันมากขึ้น โดยนำสารส้มเป็นก่อนมาทุบให้แตกละเอียด เอากระเทห้อมดินตั้งไฟให้ร้อนแล้วเอาสารส้มโรยบาง ๆ บนกระเทห้อมจะฟูหมดแล้วยกกระเทลงจากเตา ปล่อยทิ้ง ให้เย็น แล้วขูดสารส้มนั้นมาใช้ การสะตุคือทำให้ตัวยาง่ายและเม็ดฤทธิ์แรงขึ้น โดยการสะตุสารส้มก่อนกลั่นยาส้ม การสะตุสารส้มจะช่วยไล่โมเลกุลน้ำออกจากโพแทสเซียมอะลัม (สารส้ม) ซึ่งจะช่วยลดความชื้นเมื่อทำเป็นยาผง แล้วนำไปผสมกับ โพแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี) บดละเอียดผสมให้เข้ากันจึงจะเริ่มทำยาส้มได้

พิธีหรือกระบวนการในการสืบทอดความรู้ ท่านได้รู้จักตำรับยาส้มกับพระที่จำพรรษาอยู่ที่ วัดอำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมาพระคำผาท่านจึงถามถึงตัวยาและสรรพคุณที่สามารถรักษาได้อีกหลายโรค ส่วนมากใช้กันในพระสายป่า หรือ พระสายกรรมฐาน วัดที่พระคำผาได้ไปจำพรรษาอยู่นั้นมีการทำยาส้มกันเป็นประจำอยู่แล้ว ต่อมาท่านได้กลับมาจำพรรษาที่วัดดอนแก้วสุจิตาราม ตำบลบ้านเดื่อ อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย พระคำผาท่านได้กลับมากลั่นยาส้มด้วยตัวท่านเอง ไม่มีพิธีหรือการไหว้ครู ซึ่งในรูปแบบวิธีการกลั่นยาส้มของพระคำผาจะมีความแตกต่างจากที่ท่านได้รู้จักมา คือ จะต้มยาในวันแรมดับ หรือ วันเดือนดับ ในช่วงสิ้นเดือน เลือกทำเฉพาะเดือนคี่ ยึดตามปฏิทินทางจันทรคติ ในทางโลกเป็นการ ดับกิเลส ดับทุกข์ ทำให้ระงับ พระท่านให้ความหมายที่เลือกทำในวันแรมดับว่าในการทำยา เป็นเหมือนการดับโรคภัยไข้เจ็บให้สูญสิ้นไป

ธาตุวัตถุที่ใช้ทำยาส้ม มีตัวยาสี่ประกอบไปด้วย ธาตุวัตถุ 4 อย่าง ได้แก่ โพแทสเซียมอะลัม (สารส้ม) โพแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี)

ขั้นตอนการปรุงยาส้มและวิธีการใช้ ได้แก่ โพแทสเซียมอะลัม (สารส้ม) โพแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี) อย่างละ 5 กิโลกรัม ในการทำพระท่านมีความพิถีพิถันก่อนการต้มกลั่นต้องทำการสะตุสารส้ม โดยการตั้งไฟอ่อนๆ ให้เป็นผงละเอียดเนียนเป็นการไล่ความชื้น ถ้าเกิดการ

ไหม้จะเป็นสีแดง ๆ ระเบิดแห้งไป ใช้ไม่ได้ การต้มกลั่นใช้ภาชนะที่ทนต่อความร้อน ห้ามเอาภาชนะที่เป็นโลหะ สมัยก่อนจะใช้ไหกระเทียมสมัยเก่าที่มาจากเมืองจีน หม้อดินก็ใช้ไม่ได้ ในปัจจุบันจะใช้ไหดินเผาเคลือบ เมื่อได้ ภาชนะที่จะกลั่นมาแล้วเอาตัวยาทั้ง 4 ชนิด ได้แก่ โปแทสเซียมอะลัม (สารส้ม) โปแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี) บดให้ละเอียด ผสมทุกอย่างให้เข้ากันบรรจุลงไป ไม่ต้องผสมน้ำ ใช้กลั่นแห้งๆตามสภาพของตัวยา ใช้ไหกระเทียมอีกลูกหนึ่งมาเป็นภาชนะรองรับน้ำยา ใช้หลอดแก้วใส เป็นท่อต่อ ระหว่างปากไหทั้งสอง ปิดปากไหทั้งสองด้วยดินเหนียวที่นวดไว้อย่างดี ให้แน่นหนาสนิท ใช้ผ้าห่อพันที่ หลอดแก้ว การกลั่นต้องรักษาระดับไฟ ในระยะแรกต้องไม่แรงเกินไป ค่อย ๆ เร่งไฟให้ร้อนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ ถ้าเร่งไฟให้ร้อนมากเกินไปอาจทำให้ระเบิดได้ ในขณะที่ตัวยากำลังไหลออกมานั้นจะเริ่มทำการสวดบทสวดชัยนโต 2 - 3 รอบ สวดโดยพรสงฆ์ จำนวน 4 รูป แล้วเอาน้ำเย็นรดผ้าที่พันหลอดแก้วให้เย็นอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ไอกลายเป็น หยดน้ำและช่วยดูดไอมายากไหที่กลั่นด้วยการกลั่นยาสมนี้ถ้าตัวยามากก็ต้องใช้เวลาากหนอยกว่ายาจะ "จืด" ต้อง เสียเวลาเป็นวันหรือทั้งวันทั้งคืนถ้าจะดูว่ายาจืดหมดหรือยัง ให้สังเกตที่หลอดแก้วในตอนแรกๆจะมีควันออกมาเป็นสี ขาวๆเมื่อตัวยาถูกความร้อนจัดเข้าจะละลายแล้วเดือดเต็มที่ควันในหลอดแก้วจะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ๆ ถ้าเร่งไฟร้อน จัดเกินไป ไฟจะเป็นสีเหลืองแก่และแดง ถ้าควันในหลอดแก้วออกเป็นสีแดงเข้มมากเกินไปให้ผ่อนไฟลงหน่อย ถ้า ปล่อยนานจะเผาไหม้หมดก่อนและได้น้ำยาน้อย ในขณะที่กำลังกลั่นยานั้นจะต้องรดน้ำหลอดแก้วที่ห่อผ้าให้เย็น ตลอดเวลา เมื่อตัวยาหมด ควันหลอดแก้วจะกลับขาวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อตัวยาหมดแล้วให้ถอยไฟออก ทิ้งไว้ก่อน ประมาณสักชั่วโมงหรือกว่านั้นก็ได้ เพื่อให้ความร้อนลดลง แล้วจึงค่อย แกะดินเหนียวที่หุ้มปากไหออก ที่ด้านไหนก็ได้แล้วแต่สะดวก ยกไหรองรับน้ำยาออกตั้งไว้จะได้เป็นยาสม (สูตรเข้ม) แล้วหาขวดมีฝาจุเป็นแก้วมาบรรจุตัวยาใน ขวดแก้วเก็บไว้ต่อไป ในรูปแบบวิธีการกลั่นยาสมของพระคัมภีระมีความแตกต่างจากที่ท่านได้รู้จักมา พระท่านได้มีการกำหนดวันในการทำยาสม จะต้มยาในวันแรมดับ หรือ วันเดือนดับ ในช่วงสิ้นเดือน เลือกทำเฉพาะเดือนคี่ ยึด ตามปฏิทินทางจันทรคติ ในทางโลกเป็นการ ดับกิเลส ดับทุกข์ ทำให้ระงับ พระท่านให้ความหมายที่เลือกทำในวัน แรมดับว่าในการทำยา เป็นเหมือนการดับโรคภัยไข้เจ็บให้สูญสิ้นไป ในส่วนของสูตรการใช้ยาสม นิยมใช้รักษาโรค ดังนี้

สูตรยาสมใช้ภายในร่างกาย 1. ยาสมผสมน้ำ ใช้ยาสม 12 มิลลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำ 1,000 มิลลิตร รับประทานแทนน้ำได้ทั้งวัน ถ้าโรคหนักให้ผสมยาสมเพิ่มอีก 1 ช้อนกาแฟ ต่อน้ำ 1,000 มิลลิตร 2. ยา สมผสมน้ำผึ้ง ใช้ยาสม 12 มิลลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำผึ้ง 32 มิลลิตร หรือ 8 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำ 1,000 มิลลิตร ให้ออกรสเปรี้ยวหวาน รับประทาน 180 มิลลิตร ตีมาก่อนอาหารครึ่งชั่วโมง ทุกมื้อและตีก่อนนอน 3. สูตรเข้ม (ตัวยาทั้ง 4 ชนิด ได้แก่ เกลือสินเธาว์ สารส้ม ดินประสิว จุนสี นำมากลั่นโดยไม่ผสมน้ำ)

สูตรยาสมใช้ภายนอกในร่างกาย 1. สูตรเข้มผสมน้ำส้ม (ตัวยาทั้ง 4 ชนิด ได้แก่ เกลือสินเธาว์ สารส้ม ดินประ สิว จุนสี นำมากลั่นโดยไม่ผสมน้ำ)

การเก็บรักษา ยาสมมีลักษณะเป็นกรดส้ม ควรใช้กับภาชนะที่เป็นแก้ว ห้ามใช้กับ ภาชนะสแตนเลส พลาสติกหรืออลูมิเนียม ห้ามรับประทานโดยมิได้ผสมน้ำ ระวังกายให้ถูกเสื้อผ้า เก็บไว้ในที่พ้นมือเด็ก ถ้าจะนำติดตัว ไป ควรบรรจุให้ดี เช่น เอาโฟมห่ออีกหนึ่งชั้น

ข้อควรระวัง การใช้ยาสมรักษาโรคต่าง ๆ ห้ามใช้ยาสมล้วน ๆ นอกจากใช้รักษาแผล และแก้พิษต่าง ๆ เท่านั้นตามปกติต้องเจือน้ำหลายเท่าโดยเฉพาะโรคตาต้องเจือน้ำให้อ่อนที่สุด

โรคที่รักษาโดยใช้ตำรับยาสม

โรคที่รักษาโดยใช้ตำรับยาสม รายละเอียด ดังนี้

โรคมะเร็ง สูตรตำรับยาสมที่ใช้ ได้แก่ ยาสมผสมน้ำ ใช้ยาสม 12 มิลลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำ 1,000 มิลลิตร รับประทานแทนน้ำได้ทั้งวัน ถ้าโรคหนักให้ผสมยาสมเพิ่มอีก 1 ช้อนกาแฟ ต่อน้ำ 1,000 มิลลิตร ยาสมผสมน้ำผึ้ง ใช้ยาสม 12 มิลลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำผึ้ง 32 มิลลิตร หรือ 8 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำ 1,000 มิลลิตร ให้ออกรสเปรี้ยวหวาน รับประทาน 180 มิลลิตร ตีมาก่อนอาหารครึ่งชั่วโมง ทุกมื้อและตีก่อนนอน สูตร การใช้ยาสมรักษาโรคมะเร็ง ได้แก่ ยาสมผสมน้ำ ใช้ยาสม 12 มิลลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำ 1,000 มิลลิตร

รับประทานแทนน้ำได้ทั้งวัน ถ้าโรคนักให้ผสมยาต้มเพิ่มอีก 1 ช้อนกาแฟ ต่อน้ำ 1,000 มิลลิลิตร ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ย้ำยา ห้ามกินของดอง และ เนื้อสัตว์ทุกชนิด ได้แก่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

โรคกระเพาะอาหาร สูตรตำรับยาต้ม ได้แก่ ยาต้มผสมน้ำ ใช้ยาต้ม 12 มิลลิลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำ 1,000 มิลลิลิตร รับประทานแทนน้ำได้ทั้งวัน ถ้าโรคนักให้ผสมยาต้มเพิ่มอีก 1 ช้อนกาแฟ ต่อน้ำ 1,000 มิลลิลิตร และยาต้มผสมน้ำผึ้ง ใช้ยาต้ม 12 มิลลิลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำผึ้ง 32 มิลลิลิตร ผสมน้ำ 1,000 มิลลิลิตร ให้ออกรสเปรี้ยวหวาน รับประทาน 180 มิลลิลิตร ตีมาก่อนอาหารครึ่งชั่วโมง ทุกมื้อและตีมาก่อนนอน สูตรการใช้ยาต้มที่ใช้รักษาโรคกระเพาะอาหาร ยาต้มผสมน้ำผึ้ง ใช้ยาต้ม 12 มิลลิลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำผึ้ง 32 มิลลิลิตร ผสมน้ำ 1,000 มิลลิลิตร ให้ออกรสเปรี้ยวหวาน รับประทาน 180 มิลลิลิตร ตีมาก่อนอาหารครึ่งชั่วโมง ทุกมื้อและตีมาก่อนนอน ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ย้ำยา ห้ามกินของดอง และ เนื้อสัตว์ทุกชนิด

นิว ยาต้มรักษานิว ได้แก่ ยาต้มผสมน้ำ ใช้ยาต้ม 12 มิลลิลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำ 1,000 มิลลิลิตร รับประทานแทนน้ำได้ทั้งวัน ถ้าโรคนักให้ผสมยาต้มเพิ่มอีก 1 ช้อนกาแฟ ต่อน้ำ 1,000 มิลลิลิตร และยาต้มผสมน้ำผึ้ง ใช้ยาต้ม 12 มิลลิลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำผึ้ง 32 มิลลิลิตร ผสมน้ำ 1,000 มิลลิลิตร ให้ออกรสเปรี้ยวหวาน รับประทาน 180 มิลลิลิตร ตีมาก่อนอาหารครึ่งชั่วโมง ทุกมื้อและตีมาก่อนนอน สูตรการใช้ยาต้มรักษาโรคนิว คือ ยาต้มผสมน้ำ ใช้ยาต้ม 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำ 1,000 มิลลิลิตร รับประทานแทนน้ำได้ทั้งวัน ถ้าโรคนักให้ผสมยาต้มเพิ่มอีก 1 ช้อนกาแฟ ต่อน้ำ 1,000 มิลลิลิตร และยาต้มผสมน้ำผึ้ง ใช้ยาต้ม 12 มิลลิลิตร หรือ 3 ช้อนกาแฟ ผสมน้ำผึ้ง 32 มิลลิลิตร ผสมน้ำ 1,000 มิลลิลิตร ให้ออกรสเปรี้ยวหวาน รับประทาน 180 มิลลิลิตร ตีมาก่อนอาหารครึ่งชั่วโมง ทุกมื้อและตีมาก่อนนอน ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ย้ำยา ห้ามกินของดอง และเนื้อสัตว์ทุกชนิด

โรคริดสีดวงทวาร ยาต้มรักษาโรคริดสี ได้แก่ ให้เอาลำลีชูปยาต้มสูตรเข้ม ทารอบ ๆ หัว วันละ 3 ครั้งแรก ๆ จะแสบ มากทนเอาหน่อย ครั้งต่อไปก็จะแสบน้อยลงเรื่อย ๆ หัวจะหายภายใน 7 วัน ถ้าหัวหลุดแล้ว ให้ผสมน้ำนิตน้อยทารักษาแผลอีก 3 วัน ก็จะหายเป็นปกติ (ผสมน้ำรับประทานควบคู่กันไปด้วย) สูตรการใช้ยาต้มรักษาโรคนิว ให้เอาลำลีชูปยาต้มสูตร ยาทารอบๆหัววันละ 3 ครั้งแรกๆจะแสบ มากทนเอาหน่อย ครั้งต่อไป จะแสบน้อยลงเรื่อย ๆ หัวจะหายภายใน 7 วัน ถ้าหัวหลุดแล้ว ให้ผสมน้ำนิตน้อยทารักษาแผลอีก 3 วัน ก็จะหายเป็นปกติ (ผสมน้ำรับประทานควบคู่กันไปด้วย) ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ย้ำยา ห้ามกินของดอง และเนื้อสัตว์ทุกชนิด

งูกัด ยาต้มรักษา ได้แก่ ใช้ยาต้มสูตรเข้ม ให้ใช้เข็มบ่งบาดแผลให้ มี เลือดไหลออกนิตน้อยก่อน แล้วเอา ยาต้มใส่แผล ข้อควรสังเกต เมื่อรับประทานยาไปแล้ว 3 - 4 วัน แรกจะมีอาการผิปกติอยู่บ้าง เป็นบางรายเช่นปวดเมื่อยไปทั้งตัว พอเลย 3 - 4 วันไปแล้วอาการจะดีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ต้องตกใจ ไต ๆ ทั้งสิ้น ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ย้ำยา งดกินอาหารแสลง ได้แก่ ข้าวเหนียว หน่อไม้ เครื่องในสัตว์ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

ตะขาบ แมงป่อง ยาต้มรักษา คือ ใช้ยาต้มสูตรเข้ม ให้ใช้เข็มบ่งบาดแผลให้ มี เลือดไหลออกนิตน้อยก่อน แล้วเอายาต้มใส่แผล ข้อควรสังเกต เมื่อรับประทานยาไปแล้ว 3 - 4 วัน แรกจะมีอาการผิปกติอยู่บ้าง เป็นบางรายเช่น ปวดเมื่อยไปทั้งตัว พอเลย 3 - 4 วันไปแล้วอาการจะดีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ต้องตกใจ ไต ๆ ทั้งสิ้น ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ย้ำยา งดกินอาหารแสลง ได้แก่ ข้าวเหนียว หน่อไม้ เครื่องในสัตว์ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

ระดับอายุกลุ่มคนที่ใช้ตำรับยาต้มในการรักษาโรค ใช้รักษาได้ทุกช่วงวัย เด็กสามารถรับประทานได้ แต่ต้องผสมน้ำให้ในรสชาติเปรี้ยวอ่อน ๆ โดยมากใช้ในชวงอายุ 30 ปีขึ้นไป โดยทั่วไปจะมาขอยากับพระท่านใช้รักษาโรค ตามอาการของโรค ใช้รักษาตามระยะของโรค ที่ใช้รักษาบ่อย ได้แก่ โรคมะเร็ง โรคกระเพาะอาหาร โรคนิ่ว โรคริดสีดวงทวาร ฟันผุ สัตว์มีพิษ เช่น งูกัด ตะขาบกัด แมงป่องต่อย เป็นต้น

พระคำผา ฐานสโม ไม่มีใบประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย หรือขึ้นทะเบียนเป็นหมอพื้นบ้าน ดังนั้น การจ่ายยาต้มเป็นไปตาม พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ตามมาตรา 31 (2) ว่าการช่วยเหลือแก่ผู้ป่วยตามหน้าที่ตามหลักมนุษยธรรมหรือตาม ธรรมจรรยา โดยมีได้รับประโยชน์ตอบแทน เพื่อให้การใช้อย่ารักษาผู้ป่วยเป็นไปตาม พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย

3. ชีวิตประวัติภูมิหลังของพระภัทรพล ปัญญาวโล

ชื่อ – สกุล คือ นายภัทรพล จันทวงศ์ ฉายาทาทางธรรม พระภัทรพล ปัญญาวโล เกิดวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2526 อายุ 41 ปี บิดาชื่อ นายถาวร จันทวงศ์ มารดาชื่อ นางแดงจี จันทวงศ์ โดยมีพี่น้อง ทั้งหมด 2 คน ท่านเป็นบุตรคนที่ 2

จบการศึกษา มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตอนเมือง เข้ารับการเกณฑ์ทหาร เมื่อปี พ.ศ. 2545 พระภัทรพล จันทวงศ์

ก่อนอุปสมบท ประกอบอาชีพที่บริษัทโตโยต้าจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อปี พ.ศ. 2546 ภายหลังจากนั้นได้ 1 ปี ท่านได้ทำการอุปสมบทที่วัดป่าอุดมสมพร ตำบลพรรณา อำเภอมะนัง จ.นครศรีธรรมราช

พระภัทรพล ปัญญาวโล เป็นผู้สืบทอดตำรายาสมของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร จากหลวงปู่ท้าว ศิริธโร ลูกศิษย์ สายตรงของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมพร ตำบลพรรณา อำเภอมะนัง จ.นครศรีธรรมราช หลวงปู่ท้าว แสดงดังภาพที่ 3

หลักการรักษา มีการวินิจฉัยโรคจากการสอบถามอาการการสังเกต และการคลำ ก่อนจะปรุงยารักษาผู้ป่วย การกลั่นยาสมจะฆ่าฤทธิ์และทำความสะอาดด้วยไฟ และมีวิธีการเฉพาะในการก่อนที่นำมาปรุงยาสม

ได้รับการสืบทอดตำรายาสมของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร จากหลวงปู่ท้าว ศิริธโร ลูกศิษย์ สายตรงของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ท่านได้สอนวิธีการทำยาสมนี้ให้กับพระภัทรพล ที่วัดป่าอุดมสมพร ตำบลพรรณา อำเภอมะนัง จ.นครศรีธรรมราช หลวงปู่ท้าว ศิริธโรท่านได้ ถ่ายทอดตำรายาสมให้กับพระสายกรรมฐานจากพระรุ่นสู่รุ่น เพื่อทำตำรายาสมนี้ไว้เพื่อให้พระสงฆ์ ญาติโยมได้นำไปใช้รักษาโรค

พิธีหรือกระบวนการในการสืบทอดความรู้ ท่านได้เรียนรู้ตำรายาสมจากจากหลวงปู่ท้าว ศิริธโร ลูกศิษย์ สายตรงของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ก่อนที่หลวงปู่ท้าวท่านจะอาพาธ ท่านได้ถ่ายทอดวิธีการทำตำรายาสมนี้ให้กับพระภัทรพล เป็นผู้สืบทอดตำรายาสมนี้ ในกระบวนการสืบทอดไม่มีพิธีหรือการไหว้ครู จะมีเพียงวิธีผสมตัวยาและกลั่นยา ซึ่งมีวิธีที่หายากมาก ใช้เวลาทำยาค่อนข้างนาน และใช้ต้นทุนในการทำยาแต่ละครั้งจะมีราคาสูง พระภัทรพล ท่านได้มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และสืบทอดตำรายาสมนี้ไว้ เดิมพระท่านได้มีความรู้พื้นฐานของการใช้สมุนไพรพื้นบ้านรักษาโรคมาตั้งแต่ก่อนที่จะอุปสมบทแล้ว ซึ่งในรูปแบบวิธีการกลั่นยาสมของพระท่านจะไม่มีการกำหนดวันทำเมื่อสะดวกจะสวดคาถาป้องกันโรคภัย เป็นภาษาบาลี ในขณะที่กลั่นและตัวยาสมนั้นกำลังไหลออกมา

ธาตุวัตถุที่ใช้ทำยาสม ยาสม มีตัวยาประกอบไปด้วย ธาตุวัตถุ 6 ชนิด ได้แก่ โพลสเซียมอะลัม (สารส้ม), โพลสเซียมไนเตรท (ดินประสิว), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี) ซัลเฟอร์ (กำมะถันเหลือง) และเรียวลาร์ (กำมะถันแดง)

ขั้นตอนการปรุงยาสมและวิธีการใช้ ได้แก่ โพลสเซียมอะลัม (สารส้ม), โพลสเซียมไนเตรท (ดินประสิว), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี) ซัลเฟอร์ (กำมะถันเหลือง) และเรียวลาร์ (กำมะถันแดง) จำนวน 6 ชนิดนี้ อย่างละ 1 กิโลกรัม ตำรายาสมที่ใช้รักษาโรคมะเร็งโดยเฉพาะ จะเพิ่ม กำมะถันแดง กำมะถันเหลือง สิ่งละ 2 ชัด ก่อนการต้มกลั่นต้อง การต้มกลั่นใช้ภาชนะที่ทนต่อความร้อน ห้ามเอาภาชนะที่เป็นโลหะ สมัยก่อนจะใช้ไหกระเทียมสมัยเก่าที่มาจากเมืองจีน หม้อดินก็ใช้ไม่ได้ ในปัจจุบันจะใช้ไหดินเผาเคลือบ เมื่อได้ภาชนะที่จะกลั่นมาแล้วก็เอาตัวยาทั้ง 6 ชนิด ได้แก่ โพลสเซียมอะลัม (สารส้ม), โพลสเซียมไนเตรท (ดินประสิว), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี) ซัลเฟอร์ (กำมะถันเหลือง) และเรียวลาร์ (กำมะถันแดง) บดให้ละเอียด ผสมทุกอย่างให้เข้ากันบรรจุลงไห ไม่ต้องผสมน้ำ ใช้กลั่นแห้ง ๆ ตามสภาพของตัวยา ใช้ไหกระเทียมอีกลูกหนึ่งมาเป็นภาชนะรองรับน้ำยา ใช้หลอดแก้วใสเป็นท่อต่อ ระหว่างปากไหทั้งสอง ปิดปากไหทั้งสองด้วยดินเหนียวที่นวดไว้อย่างดี ให้แน่นหนาสนิท ใช้ผ้าห่อพันที่หลอดแก้ว การกลั่นต้องรักษาระดับไฟ ในระยะแรกต้องไม่แรงเกินไป ค่อย ๆ แรงไฟให้ร้อนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ ถ้าแรงไฟให้ร้อนมากเกินไปอาจทำให้ระเบิดได้ ในขณะที่ตัวยากำลังไหลออกมานั้นจะเริ่มทำการสวดมนต์เป็นภาษาบาลี บทสวดป้องกันภัย เป็นคำพุทธกาลของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร แล้วเอาน้ำเย็นรดผ้าที่พันหลอดแก้วให้เย็นอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ไอกลายเป็นหยดน้ำและช่วยดูดไอกมาจากไหที่กำลังด้วยการกลั่นยาสมนี้ถ้าตัวยามากก็ต้องใช้เวลามากกว่ายาจะ "จืด" ต้องเสียเวลาเป็น

วันหรือทั้งวันทั้งคืนถ้าจะดูว่ายาจืดหมดหรือยัง ให้สังเกตที่หลอดแก้วในตอนแรก ๆ จะมีควันออกมาเป็นสีขาว ๆ เมื่อตัวยาถูกความร้อนจัดเข้าจะละลายแล้วเดือดเต็มที่ควันในหลอดแก้วจะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ถ้าแรงไฟร้อนจัดเกินไป ไฟจะเป็นสีเหลืองแก่และแดง ถ้าควันในหลอดแก้วออกเป็นสีแดงเข้มมากเกินไปให้ผ่อนไฟลงหน่อย ถ้าปล่อยนานจะเผาไหม้หมดก่อนและได้น้ำยาน้อย ในขณะที่กำลังกลั่นยานั้นจะต้องรดน้ำหลอดแก้วที่ห่อผ้าให้เย็นตลอดเวลา เมื่อตัวยาหมด ควันหลอดแก้วจะกลับขาวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อตัวยาหมดแล้วให้ถอยไฟออก ทิ้งไว้ก่อนประมาณสักชั่วโมงหรือกว่านั้นได้ เพื่อให้ความร้อนลดลง แล้วจึงค่อย แกะดินเหนียวที่หุ้มปากไหออก ที่ด้านไหนก็ได้ แล้วแต่สะดวก ยกไหรองรับน้ำยาออกตั้งไว้จะได้เป็นยาส้ม (สูตรเข้ม) แล้วหาขวดมีฝาจุกเป็นแก้วมาบรรจุตัวยาในขวดแก้วเก็บไว้ต่อไป ซึ่งในรูปแบบวิธีการกลั่นยาส้มของพระท่านจะไม่มีการกำหนดวัน ทำเมื่อสะดวก สูตรการใช้ยาส้มที่ใช้ยาส้มรักษาโรค

สูตรยาส้มใช้ภายในร่างกาย โดยทั่วไปดื่มเพื่อปรับสมดุลของร่างกาย ได้แก่ ใช้ยาส้ม 3 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1500 มิลลิกรัม ดื่มนอน 1 แก้ว ตื่นนอน 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) ใช้รักษาโรค ใช้ยาส้ม 7 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1500 มิลลิกรัม ดื่มนอน 1 แก้ว ตื่นนอน 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) เพิ่มปริมาณของยาส้ม ตามอาการและโรคของผู้ป่วย แต่จะไม่ใช้เกิน 10 มิลลิกรัม

สูตรยาส้มใช้ภายนอกในร่างกาย ใช้ยาสูตรเข้มผสมน้ำส้ม ใช้ยาส้มไม่ต้องผสมน้ำ ขุบสำลี ทาบริเวณที่มีแผล ตัวยาจะทำให้แผลนั้นแห้ง

การเก็บรักษา สามารถเก็บรักษาได้ในอุณหภูมิห้องปกติ เก็บให้พ้นแสงแดด ห้ามทำหล่นหรือตกแตก ห้ามโดนมือเด็ดขาด ยาส้มหนึ่งหยดสามารถทำให้เชื้อขาดได้

ข้อควรระวัง หากใช้ยาส้มในปริมาณมากเกินไป ห้ามใช้เกิน 10 มิลลิกรัม หากเกินอาจทำให้เกิดกระเพาะได้ โรคที่รักษาโดยใช้ตำรับยาส้ม รายละเอียด ดังนี้ โรคมะเร็ง ยาส้มรักษาโรคมะเร็ง ได้แก่ ใช้รักษาโรค ใช้ยาส้ม 7 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1500 มิลลิกรัม ดื่มนอน 1 แก้ว ตื่นนอน 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) เพิ่มปริมาณของยา รักษาโรคมะเร็ง คือ ใช้รักษาโรค ใช้ยาส้ม 7 มิลลิกรัม ต่อน้ำ 1500 มิลลิกรัม ดื่มนอน 1 แก้ว ตื่นนอน 1 แก้ว (ก่อนอาหาร) เพิ่มปริมาณของยาส้ม ตามอาการและโรคของผู้ป่วย แต่จะไม่ใช้เกิน 10 มิลลิกรัม ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาส้ม งดกินของแสลง ได้แก่ ข้าวเหนียว หน่อไม้ เครื่องในสัตว์ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เนื้อสัตว์ทุกชนิด เป็นต้น

โรคฝี ยาส้มรักษาโรคฝี ได้แก่ ใช้ยาสูตรเข้ม แผลฝีให้เอาหัวออก เอาสำลีชุบยาส้ม ไม่ต้องผสมน้ำ ทาบริเวณหัวฝีจะแห้งลง ยาส้มที่ใช้รักษาโรคฝี คือ ใช้ยาสูตรเข้ม แผลฝีให้เอาหัวออก เอาสำลีชุบยาส้ม ไม่ต้องผสมน้ำ ทาบริเวณหัวฝีจะแห้งลง ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาส้ม งดกินของแสลง ได้แก่ ข้าวเหนียว หน่อไม้ เครื่องในสัตว์ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

แผลเน่าเปื่อยที่เกิดจากโรคเบาหวาน ยาส้มรักษาแผลเปื่อยของโรคเบาหวาน ใช้ยาส้มไม่ต้องผสมน้ำ ขุบสำลี ทาบริเวณที่มีแผลตัวยาจะทำให้แผลนั้นแห้ง แผลฝีให้เอาหัวออก เอาสำลีชุบยาส้ม ไม่ต้องผสมน้ำ ทาบริเวณหัวฝีจะแห้งลง สูตรการใช้ยาส้มที่ใช้รักษาแผลเปื่อยของโรคเบาหวาน ใช้ยาส้มไม่ต้องผสมน้ำ ขุบสำลี ทาบริเวณที่มีแผลตัวยาจะทำให้แผลนั้นแห้ง แผลฝีให้เอาหัวออก เอาสำลีชุบยาส้ม ไม่ต้องผสมน้ำ ทาบริเวณหัวฝีจะแห้งลง ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ใช้ยาส้ม อาหารที่ควรหลีกเลี่ยง ได้แก่ น้ำหวาน น้ำอัดลม น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง ขนมไทย เบเกอรี่ ผลไม้กระป๋อง ผลไม้ดอง หรือผลไม้หวานจัดอื่น ๆ

ระดับอายุกลุ่มคนที่ใช้ตำรับยาส้มในการรักษาโรค ซึ่งส่วนมากผู้คนที่มาขอยาส้มไปใช้รักษาอยู่ในช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไป โดยทั่วไปจะมาขอยากับพระท่านใช้รักษาโรค ตามอาการของโรค ใช้รักษาตามระยะของโรค ที่ใช้รักษาบ่อย คือ โรคมะเร็งปากมดลูก โรคฝี แผลเน่าเปื่อยที่เกิดจากโรคเบาหวาน

พระภัทรพล ปัญญาวิไล ไม่มีใบประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย หรือขึ้นทะเบียนเป็นหมอพื้นบ้าน ดังนั้น การจ่ายยาส้มเป็นไปตาม พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ตามมาตรา 31 (2) ว่าการช่วยเหลือแก่ผู้ป่วยตามหน้าที่ตามหลักมนุษยธรรมหรือตาม ธรรมจรรยา โดยมีได้รับประโยชน์ตอบแทน เพื่อให้การใช้ยาส้มรักษาผู้ป่วยเป็นไปตาม พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย

การผู้สืบทอดองค์ความรู้ ของพระครูปลัด กิตติ ปาโล, พระคำผา ฐานสโม และพระภัทรพล ปัญญาโล สืบทอดจากพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ด้านรักษาโรค ส่วนประกอบของยา ร้อยละโดยน้ำหนักของส่วนประกอบ วิธีการและปริมาณการใช้สั้ม แสดงดังตารางที่ 1

อภิปรายผล

พระครูปลัด กิตติ ปาโล, พระคำผา ฐานสโม และพระภัทรพล ปัญญาโล ได้รับการสืบทอดตำรับยาสั้มของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร จากพระสายกรรมฐาน หรือ พระสายป่า จากพระลูกศิษย์รุ่นต่อรุ่นของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร สอดคล้องกับการศึกษาของชาวลิตร วังคี และคณะ⁽⁶⁾ ได้ทำการศึกษาภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านรักษาโรคในในระบบทางเดินปัสสาวะ: กรณีศึกษาหมอเขียน เชื้อนทอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ พบว่า ด้านภูมิหลัง หมอเขียน เชื้อนทอง มีลักษณะการสืบทอดภูมิปัญญา จากบรรพบุรุษ หนังสือหรือตำรา จากผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์ การใช้สมุนไพรรักษาโรคของหมอเขียน เชื้อนทอง ที่มีระยะเวลาถึง 22 ปี ด้านกระบวนการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน เริ่มจากการซักประวัติ อาการของโรค โดยอาการสำคัญของโรคนี้นในระบบทางเดินปัสสาวะที่หมอพื้นบ้านวินิจฉัย ประกอบด้วย ปัสสาวะมีสีเหลืองเข้ม ขุ่น แสบขัด และมีก้อนนิ่วหลุดออกมาพร้อมกับปัสสาวะ ร่วมกับปวดที่บริเวณขั้วเอว และปวดร้าวลงขา ส่วนยาสมุนไพรที่จ่ายเป็นยาต้ม ด้วยยาที่ใช้ในตำรับยาเป็นสมุนไพรแห้งรวมกัน 11 ชนิด สอดคล้องกับการศึกษาของธณีส ทองชูช่วย และคณะ⁽⁷⁾ ได้ทำการศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในด้านการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของอำเภอปางงั่ว จังหวัดสงขลา พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค ของหมอพื้นบ้าน อำเภอบางกล่ำจังหวัดสงขลา มี 4 ประการ โรคหรือความเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำหรืออำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ และเกิดจากสาเหตุธรรมชาติ ต้องรู้จักชื่อ รูปร่างลักษณะ สี กลิ่น รสและสรรพคุณของตัวยาสสมุนไพรที่นำมาใช้ในการรักษาโรค การนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรคจะต้องรู้เกี่ยวกับวิธีการเก็บการเตรียมตัวยาสสมุนไพร ตลอดจน วิธีการปรุงยา การใช้ยา และการเก็บรักษา ยา หลังการรักษาโรคหายแล้ว ผู้ป่วยจะต้องมาทำพิธีดีดพิษ และร่วมพิธีไหว้ครูหมอประจำปีที่บ้านของหมอพื้นบ้าน และสอดคล้องกับการศึกษาของธนิดา ขุนบุญจันทร์ และคณะ⁽⁸⁾ ในประเด็นการสืบทอดองค์ความรู้ด้านการรักษาด้วยการใช้ยาสมุนไพร สอดคล้องกับการศึกษาของ นนทียา จันทรเนตร⁽⁹⁾ ในประเด็น องค์ความรู้ด้านการบำบัดรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ได้แก่ การเรียนวิชาจากบรรพบุรุษ ครูหมอพื้นบ้านที่ไม่ใช่เครือญาติ พระ และฆราวาส มีการคัดเลือกการสืบทอดจากสายเลือด หรือผู้ที่มีความสนใจและรักในการบำบัดรักษาโรค ขยัน อดทนในการท่องจำคาถาและมีคุณธรรม วิธีการรักษาโดยใช้สมุนไพร สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐวรา ศิริปัญญา และคณะ⁽¹⁰⁾ ในประเด็นศึกษากระบวนการรักษาโรคความดันโลหิตสูงด้วยการใช้สมุนไพรถิ่นของหมอมิน และศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดความรู้ในการใช้สมุนไพรถิ่นรักษาโรคในอนาคต ชุมชนบ้านหนองควาย ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ยิ่งยง เทาประเสริฐ⁽¹¹⁾ เนื่องจากโพแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว) มีอันตรายไม่สูงนัก ถ้าใช้ในปริมาณที่กำหนด จะไม่เกิดอันตรายใด ๆ แต่ถ้ากินเข้าไปมาก ๆ อาจทำให้เกิดอาการท้องร่วงรุนแรงได้ สำหรับโพแทสเซียมไนเตรท (ดินประสิว) นั้น จะมีอันตรายรุนแรงกว่า ถ้ารับประทานเข้าไปมาก ๆ อาจเกิดอาการตัวเขียว หายใจไม่ออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก ๆ จะยิ่งไวต่อสารเคมี ชนิดนี้มากกว่าผู้ใหญ่ อันตรายของสารทั้ง 2 ชนิดนี้ไม่รุนแรงมากนัก ถ้าได้รับเข้าไปไม่มากนักจนเกินไป การจะเกิดอาการได้ต้องกินเข้าไปจำนวนมาก และขนาดที่จะทำให้เป็นอันตรายถึงตายได้ก็มีขนาดสูงพอควร จึงนับว่ามีอันตรายไม่รุนแรง⁽¹²⁾ และคอเปอร์ซัลเฟต (จนสี) มีอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจ เมื่อสูดดมเข้าไปหายใจลำบาก ขาดออกซิเจน เมื่อสัมผัสทางผิวหนัง ทำให้แสบผิวหนัง เมื่อรับประทานเข้าไป ส่งผลให้ตาบอดได้⁽¹³⁾ ซึ่งการกลั่นยาสั้มจะฆ่าฤทธิ์และทำความสะอาดตัวยาคือ และมีวิธีการเฉพาะในการก่อนที่นำมาปรุงยาสั้ม จึงสามารถนำธาตุวัตถุเหล่านี้มาใช้เป็นยารักษาโรคได้ ไม่ปรากฏรายงานของปริมาณการใช้ธาตุวัตถุดังกล่าวที่แน่นอน ตามหนังสือตำราการแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขา เกษษกรมไทย ของกองประกอบโรคศิลป์ (เดิม) ได้รับ สรรพคุณทางยาในการรักษาโรค ของธาตุวัตถุดังกล่าวทั้งหมดไว้อย่างชัดเจน โดยหนังสือตำราดังกล่าว สภาการแพทย์แผนไทยได้ ออกประกาศเป็นหนังสือที่ใช้ออกข้อสอบใบประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สาขา เกษษกรมไทย และสอดคล้องกับการศึกษาของกฤษฎา ศรีธรรมา

ศรินทร์ ทองธรรมชาติ และพิษณุ เข้มพิลา⁽¹⁴⁾ ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการศึกษาการสืบค้นภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านอีสานในคัมภีร์ยาใบลาน โดยสรุปผลว่าคัมภีร์ยาในใบลานอีสานบันทึกด้วยอักษรไทยน้อยและอักษรธรรมเป็นภาษาอีสานโบราณ กล่าวถึงโรคและการรักษาโรค โดยใช้สมุนไพร ที่ได้จากพืช สัตว์ แร่ธาตุในท้องถิ่น และใช้วิธีการนวดการบริหารร่างกาย ในการรักษาผู้ป่วยทางด้านร่างกายและจิตใจ แพทย์พื้นบ้านจะรักษาด้วยคาถา พิธีกรรม การใช้ยาสมุนไพรประกอบ เพื่อให้เกิดผลด้านจิตใจส่งผลให้ผู้ป่วยหายเร็วขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ พิษณุ เข้มพิลา และกฤษฎา ศรีธรรมชาติ⁽¹⁵⁾ ในประเด็น กล่าวถึงโรคและการรักษาโรค โดยใช้สมุนไพร แร่ธาตุในท้องถิ่น และแพทย์พื้นบ้านจะรักษาด้วยคาถา พิธีกรรม การใช้ยาสมุนไพรประกอบ และพิษณันท์ เขียวทองอินทร์ และคณะ⁽¹⁶⁾ แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของแพทย์พื้นบ้านอีสานในการเก็บยา กรรมวิธีปรุงยา และกรรมวิธีในการรักษาสุขภาพด้วยวิถีท้องถิ่น และสอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยนุช ยอดสมสวย และสุพิมพ์ วงษ์ทองแท้⁽¹⁷⁾ พิษณุ เข้มพิลา⁽¹⁸⁾ ในประเด็น คัมภีร์ยาในใบลานอีสานบันทึกด้วยอักษรไทยน้อยและอักษรธรรมเป็นภาษาอีสานโบราณ กล่าวถึงโรคและการรักษาโรค โดยใช้สมุนไพร ที่ได้จากพืช สัตว์ แร่ธาตุในท้องถิ่น และใช้วิธีการนวดการบริหารร่างกาย การใช้ยาสมุนไพรประกอบ เพื่อให้เกิดผลด้านจิตใจส่งผลให้ผู้ป่วยหายเร็วขึ้น แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของแพทย์พื้นบ้านอีสานในการเก็บยา กรรมวิธีปรุงยา และกรรมวิธีในการรักษาสุขภาพด้วยวิถีท้องถิ่น พระมหาทองจันทร์ ทิพย์วัฒน์⁽¹⁹⁾ ในประเด็นการรักษาหมอน้ำมันตะเจ็กเป่าเวทมนตร์คาถาลงในน้ำสะอาดแล้วนำมาพ่นบริเวณที่ได้รับบาดเจ็บต่อเนื่องกันประมาณ 7-15 วัน หรืออาจมากกว่านั้นขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโรคกระดูกและอายุของผู้ป่วย สอดคล้องกับการศึกษาของ พิษณันท์ เขียวทองอินทร์ และนำพล แปนเมือง⁽²⁰⁾ ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการรักษาโรคอัมพฤกษ์และอัมพาต : กรณีศึกษานางบัวพัน น้ำจันทร์ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า หมอบัวพัน น้ำจันทร์ รักษาผู้ป่วยที่ป่วยเป็นโรคอัมพฤกษ์และอัมพาต มาเป็นระยะเวลามากกว่า 30 ปี ด้วยวิธีการนวด โดยได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ที่ไม่ได้มีการใช้สมุนไพรและเวทมนต์คาถาร่วมด้วย สำหรับขั้นตอนในการรักษาโรค คือ การซักประวัติเบื้องต้น การจับชีพจร ดูสีผิว การตรวจร่างกาย การนวดรักษามี 10 ขั้นตอน รวมถึงการให้คำแนะนำ การปฏิบัติตัวของผู้ป่วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมให้นักศึกษา ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหมอพื้นบ้านในหลาย ๆ พื้นที่ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ในการศึกษาวิจัย
2. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษากลไกการออกฤทธิ์ของตำรับยา
3. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการทดลองทางคลินิก การใช้ตำรับยาผสมกับผู้ป่วยจริง
4. ศึกษาหลักฐานเชิงประจักษ์ทางเภสัชวิทยา ปริมาณสารสำคัญในยา

ข้อสรุป

ศึกษาองค์ความรู้ตำรับยาของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เกี่ยวกับหลักการใช้ยา กลไกการเกิดโรค หลักการรักษา และมีพระสงฆ์เป็นการสืบทอดองค์ความรู้ จำนวน 3 รูป ดังนี้ พระครูปลัด กิตติ ปาโล พระคำผาฐานสม และพระภัทรพล ปัญญาโล ได้แก่ 1. หลักการใช้ยา การกลั่นยาจะฆ่าฤทธิ์และทำความสะอาดด้วยได้ และมีวิธีการเฉพาะในการก่อนที่นำมาปรุงยาได้แก่ โปะเทศเซียมอะลัม (สารส้ม), โปะเทศเซียมไนเตรท (ดินประสี), โซเดียมคลอไรด์ (เกลือสินเธาว์) และคอปเปอร์ซัลเฟต (จุนสี) ซัลเฟอร์ (กำมะถันเหลือง) และเรียลการ์ (กำมะถันแดง) เป็นต้น 2. หลักการรักษา มีการวินิจฉัยโรคจากการสอบถามอาการ การสังเกต และการคลำ ก่อนจะปรุงยาผสมรักษาผู้ป่วยในแต่ละราย 3. การสืบทอดองค์ความรู้ พิธีหรือกระบวนการในการสืบทอดความรู้ ท่านได้เรียนรู้ตำรับยาจากวัดสุทธาราม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีตัวยาที่ใช้สืบทอดกันมาจากครูบาอาจารย์เป็นตัวยาเฉพาะ ตำรับยาสามารถเปิดเผยให้ประชาชนทั่วไปเรียนรู้ได้

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ได้รับความร่วมมือจาก พระครูปลัด กิตติ ตาโล, พระคำผา ฐานสโม และพระภัทรพล ปัญญาวิโล และขอขอบคุณอาจารย์วศิน บำรุงชัยชนะ อาจารย์พิพัฒน์ แก้วอุดม และ อาจารย์จันจิรา บุญมา ที่ให้ความกรุณาให้คำปรึกษาและตรวจแบบสอบถาม คณะวิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในครั้งนี้

ตาราง ภาพ และแผนภาพ

ตารางที่ 1 สูตรตำรับยาสมของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

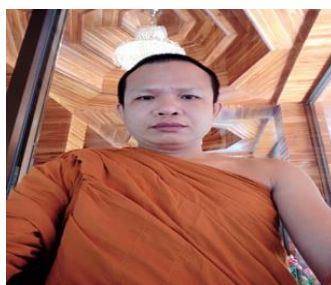
ผู้สืบทอด	รักษาโรค	ส่วนประกอบของยา	ร้อยละโดยน้ำหนัก ของส่วนประกอบ	วิธีการและ ปริมาณการใช้
พระครูปลัด กิตติ ปาโล	โรคมะเร็งตับ โรคมะเร็งลำไส้ โรคมะเร็งปาก มดลูกโรคมะเร็ง เต้านม โรค ไทรอยด์ โรคเบาหวาน โรคฝี แผลผื่นคัน	เกลือสินเธาว์ สารส้ม ดินประสิว จุนสี อย่าง ละ 1 กิโลกรัม เหมือนกันทุกโรค	1. ยาสมผสมน้ำ คิดเป็นร้อยละ 0.33 2. ยาสมผสม น้ำหวาน คิดเป็นร้อยละ 0.38 3. ยาสมผสมน้ำผึ้ง คิดเป็นร้อยละ 8.33	1. ยาสมผสมน้ำ 5:1,500 มิลลิลิตร ก่อนอาหาร เข้า- ก่อนนอน ครั้งละ 45 มิลลิลิตร 2. ยาสมผสม น้ำหวาน 5:1,300 มิลลิลิตร ก่อน อาหาร เข้า-ก่อน นอน ครั้งละ 45 มิลลิลิตร 3. ยาสมผสมน้ำผึ้ง 10:120 มิลลิลิตร ก่อนอาหาร เข้า- ก่อนนอน ครั้งละ 45 มิลลิลิตร
พระคำผา ฐานสโม	โรคกระเพาะ อาหาร นิว โรคกรดไหล ย้อน โรคกระ เพาะ โรคมะเร็ง	เกลือสินเธาว์ สารส้ม ดินประสิว จุนสี อย่าง ละ 5 กิโลกรัม เหมือนกันทุกโรค	1. ยาสมผสมน้ำ คิดเป็นร้อยละ 1.20 2. ยาสมผสมน้ำผึ้ง คิดเป็นร้อยละ 3.2	1. ยาสมผสมน้ำ 12:1,000 มิลลิลิตร ดื่มแทนน้ำ 2. ยาสมผสมน้ำผึ้ง 32:1,000 มิลลิลิตร ก่อนอาหาร เข้า กลางวัน เย็น ก่อน นอน ครั้งละ 180 มิลลิลิตร
พระภัทรพล ปัญญาวโล	โรคมะเร็ง โรคฝี แผลเน่า เปื่อยที่เกิดจาก โรคเบาหวาน	เกลือสินเธาว์ สารส้ม ดินประสิว จุนสี อย่าง ละ 1 กิโลกรัม กำมะถันเหลือง กำมะถันแดง อย่างละ 200 กรัม	ยาสมผสมน้ำ คิดเป็นร้อยละ 0.47	ยาสมผสมน้ำ 7:1,5000 มิลลิลิตร ก่อนนอน-ตื่นนอน ครั้งละ 180 มิลลิลิตร

ภาพที่ 1 พระครูปลัด กิตติ ปาโล

ภาพที่ 2 พระคำผา ฐานสโม

ภาพที่ 3 พระภัทรพล ปัญญาโล

เอกสารอ้างอิง

1. กรรณิการ์ มรุตารุ. (2554). หายป่วยด้วยหมอพื้นบ้าน: ภูมิปัญญาภาคเหนือ ตะวันออกและภาคใต้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์: บีเวลส์พีเซียล.
2. ชลวิทย์ สิงห์กุล และคณะ. (2562). องค์ความรู้การรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของหมอพื้นบ้านจังหวัดศรีสะเกษ. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 17(3), 475-487.
3. คณะกรรมการจัดงานศพ. (2521). อนุสรณ์งานศพพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เถระ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ขวณพิมพ์, 690 หน้า.
4. สุดารัตน์ ต่ายธานี และคณะ. (2563). การศึกษาการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์: กรณีศึกษาอำเภอเบญจลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์, 5(1), 92-107.
5. ชลวิทย์ สิงห์กุล และคณะ. (2564). ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านการนวดขัดเส้น : กรณีศึกษา นายบุรี แก้วคำ อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ, 1(2). (41-54)
6. เขวลีรัตน์ วงษ์ดี และคณะ. (2564). การศึกษาภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านรักษาโรคผิวหนังในระบบทางเดินปัสสาวะ: กรณีศึกษาหมอเขียน เขื่อนทอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่. วารสารกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 19(1), 172-188.
7. ธรณีส ทองชูช่วย, กิตติ ตันไทย และจักรกริช อนันตศรีณย์. (2556). ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในด้านการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของอำเภอปางงั่ว จังหวัดสงขลา. บทความวิจัยเสนอในการประชุม หาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 วันที่ 10 พฤษภาคม 2556. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลา.
8. ธนิตา ขุนบุญจันทร์, ฉันทนา กระฤกษ์, สิริลดา พิมพ์า, อาภากรณ เตชรัตน์, กฤษณะ คตสุข, นภัสร คงไทย, รัชฎากรณ์ ชุมแสง, อาทิตย์ กระอ่อมแก้ว และ ละเอียด ปานทอง. (2557). รายงานการศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของหมอพื้นบ้านในการรักษาผู้ป่วยกระดูกหัก. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : สำนักการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
9. นนทียา จันทร์เนตร. (2561). ภูมิปัญญาด้านการบำบัดรักษาโรคของหมอยาพื้นบ้านในจังหวัด นครราชสีมา. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 12(3), 124-135.
10. ณัฐวรา ศิริปัญญา และคณะ. (2566). ภูมิปัญญาพื้นบ้านรักษาโรคความดันโลหิตสูงด้วยสมุนไพรถิ่นชุมชนบ้านหนองควาย ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารช่วงพัฒนา, 17(2), 19-37.
11. ยิ่งยง เทาประเสริฐ. (2544). รวมบทความวิชาการ การแพทย์พื้นบ้านไทย กลุ่มงานการแพทย์พื้นบ้านไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
12. ทรงศักดิ์ ศรีอนุชาต. (2531). นิตยสารหมอชาวบ้าน (กินลูก). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2567, จาก URL <https://www.doctor.or.th/article/detail/6552>
13. บริษัท อินซิ่งอินดัสทรี จำกัด. (2017). เอกสารข้อมูลของคอปเปอร์ซัลเฟต. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2567, จาก URL https://image.makewebeasy.net/makeweb/0/j2LgM1KPJ/Document/SDS_007_Copper_Sulphate_Pentahydrate.pdf
14. เปรมปรีดี โพธิ์ศรีทอง และวรรณนะ หนูหมื่น. (2560). การรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน : กรณีหมองู และหมอหยิกพวยอิ ตำบลบางจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 12(42), 90-101.
15. ปิยบุษ ยอดสมสวย และสุพิมพ์ วงษ์ทองแท้. (2552). การศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, จังหวัดนครนายก. 72 หน้า.

16. พรศรี บุญสายบัว. (2565). การรักษาโรคของพระพุทธเจ้า. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2567, จาก URL <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jbp/article/view/243589/165519>
17. พระมหาทองจันทร์ ทิพย์วัฒน์. (2543). ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคกระดูก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม. 192 หน้า.
18. พิษณุ เข้มพิลา และคณะ. (2552). การสืบค้นภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านอีสานในคัมภีร์ยาโบราณ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; ว.มร.ม, 3(2), 8-13.
19. พิษานันท์ เขียวทองอินทร์ และคณะ. (2565). ภูมิปัญญาการนวดไทย: กรณีศึกษาหมอพื้นบ้านในตำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 28(1), 44-48.
20. พิษานันท์ เขียวทองอินทร์ และนำพล แปนเมือง. (2562). ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการรักษาโรคอัมพฤกษ์และอัมพาต : กรณีศึกษา นางบัวผัน น้ำจันทร์ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารหมอยาไทยวิชัย, 5(1), 63-73.